

OBČANSKÉ PRÁVO

OBEČNÁ ČÁST

verze 1

© Ivo Telec, 2005

VÝKLAD SOUKROMÉHO PRÁVA

(5)

„Zaměřuj svou pozornost k tomu, co je podstatou každé slovem označené činnosti nebo zásady nebo věci.“

Marcus Aurelius, Hovory k sobě.

Praha 1969, s. 106. Překl. *Kuthanův*.

TEMATICKÝ OBSAH

1. účel výkladu
2. právní hermeneutika a právně hermeneutické myšlení
3. výkladové (interpretační) právo
4. výklad právních úkonů a jeho pravidla
5. výklad právního řádu a jeho metody
6. výklad právních rozhodnutí

PRÁVNÍ VĚDA

1. **tvorba** (kreace) práva
2. **výklad** (interpretace) práva
3. **používání** (aplikace) práva

- **Paradigma (model, vzorec) právovědného myšlení**

- vědecká **metoda** a právní **principy**
např. vědecké metody právně výkladové

×

- teoretický **system** práva a právní **vztahy**
*např. právní vztahy jako forma společenských
zejm. sociálně-ekonomických vztahů*

DUCH A LITERA ZÁKONA

- **Duch zákona**
  - = vystižení **podstaty** a **přirozeného smyslu** **nehmotné** právní normy;
vyjeví se **výkladem**
- **Litera zákona**
  - = písemné **vyjádření** účelu a obsahu **nehmotné** právní normy;
hmotně zachycené formou zákona

ÚČEL VÝKLADU

- *Quid iuris?*
odstranění **pochybností** o právu
zjištění, co platí   ➔ **vědecký poznatek**
= **právní názor**
- **Potvrzení, nebo vyvrácení** víceznačných
výkladových **domněnek**; *bud' dluží, nebo ne*
- **Vyjevení práva z nosiče, jímž je vyjádřeno**
např. z právního předpisu

PRÁVNÍ HERMENEUTIKA

- *Interpretandi scientia*

Hermes = posel (tlumočník) bohů

= **umění výkladu práva**

☛ sjednocování práva **jednotným** výkladem

= součást obecné hermeneutiky

- **Předmětem právní text**

- **Hermeneutická orientace právní vědy**

- pojmy **porozumění, význam, intencionalita**

■ Výkladová pravidla

1. **právně** normativní, *např. zákonná*
  - ☛ právní řád
2. **vědecky** normativní, *viz výkladové právní doktríny*
  - ☛ vědecký řád

ZNAKY PRÁVNĚ HERMENEUTICKÉHO MYŠLENÍ

1. vědomé uznávání **přirozenosti** lidských práv bez ohledu na politickou dohodu, a to s vyvozením jejich přirozeného **zdroje**
2. instrumentální používání ústavně chráněných lidských práv a svobod
3. logické a rétorické operace s **právními principy**
4. **poměrování** střetnuvších se práv, svobod nebo všeobecných dober; *srv. Test poměrnosti*

5. soudcovské aj. **dotváření** psaného práva obsahem otevřených právních pojmů
6. **zvažování okolností** konkrétního případu:
  - a. skutkových nebo právních
  - b. polehčujících nebo přitěžujících

SOUDCOVSKÝ SLIB A KÁRNÉ PROVINĚNÍ

- **Soudcovský slib výkladu** právního řádu podle nejlepšího vědomí a svědomí, § 62/1 z. č. 6/02 Sb.
- **Soudcovská povinnost výkladu** zákona podle nejlepšího vědomí a svědomí, § 79/1
= i „nejlepší“ **vědomí výkladových metod**
- **Soudcovské kárné provinění** vadného výkladu (skutková podstata překrucování práva), § 87
= porušení veřejnoprávní povinnosti

ZDROJE VÝKLADU

■ **Judikatura**

1. rozhodnutí **běžné**
2. rozhodnutí **výkladové** o autentickém výkladu dřívějšího rozhodnutí, *např. ESLP, SD ES*

■ **Právovědná dogmatická exegeze**

např. komentáře k předpisům; neplatí rčení, „kde začíná právní problém, končí komentář“

DRUHY VÝKLADU

1. **vlastní** (autentický); *např. výklad **vlastních** rozhodnutí ESLP a SD ES*; závazný právní formou rozhodnutí
2. **soudní** při používání práva soudem;
závazný jak je závazné rozhodnutí, jinak působí argumentační přesvědčivostí
3. **doktrinární**; *např. vědecké komentáře*,
působí argumentační přesvědčivostí
4. **služební**; *viz státní službu*, služebně závazný pokyn

PŘEDMĚT VÝKLADU V SOUKROMÉM PRÁVU

1. **projev vůle** v soukromém právu (soukromoprávní úkon)
2. **soukromoprávní norma**
  - i. výklad mezinárodní smlouvy
  - ii. výklad právního předpisu
  - iii. výklad jiných zdrojů práva soukromého, *např. obyčejů, obchodních zvyklostí*
3. **právní rozhodnutí** (veřejnoprávní úkon) ve věci soukromoprávní; *např. civilní judikatura*

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ÚKON?

- **Legální výkladové příkazy**
  - = interpretační **donucující právní normy**
  - = interpretační právo soukromé i veřejné

- **Druhy českých výkladových příkazů**
  1. **všeobecný občanský** § 35/2, 3 o. z. jen příkladmo
a simile obchodní výklad
  - i. **zvláštní spotřebitelský** § 55/3 o. z.
  2. **zvláštní obchodní** § 266/1-4 obch. z.
  3. **zvláštní pracovní** § 240/3 zák. pr.

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA OBČANSKÉHO

■ Všeobecné příkazy

1. právní úkon slovní

- **přednostně** dle projevené **vůle** jednajícího
- jiným způsobem
- **podpůrně** dle **jazykového** vyjádření

2. právní úkon konkludentní

- obvyklý význam způsobu vyjádření
- dle vůle jednajícího
- ochrana dobré víry adresáta

- **Zvláštní příkaz soukromého práva spotřebitelského**
  - v pochybnostech o významu spotřebitelské smlouvy platí výklad **příznivější pro spotřebitele**
(consumer-friendly-manner)
projev **zásady ochrany slabší strany**

■ **Podpůrné (subsidiární) přiměřené**
použití výkladových příkazů o. z. na:

- **výklad veřejnoprávních smluv**

§ 170 spr. ř.

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA OBCHODNÍHO

- **Zvláštní příkazy přednostní**
  1. **známý úmysl** jednajícího
adresátovi byl úmysl znám nebo musel být znám
  2. **podpůrně dle významu** projevu vůle
pravidelný význam u adresáta,
výraz v obchodním styku dle
pravidelného významu v tomto styku
  3. **vždy všechny okolnosti** souvisící s projevem
vůle

- i. jednání o uzavření smlouvy
- ii. praxe zavedená mezi stranami
- iii. následné chování stran
- iv. jiné okolnosti, *např. nepřijaté návrhy*

Pravidlo:

Projev vůle s **významem** připouštějícím **různý výklad** v pochybnostech vykládat k **tíži toho**, kdo jej jako **první** v jednání použil.

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA PRACOVNÍHO

- **Zvláštní příkazy přednostní**
  1. **dle dobrých mravů**
  2. **zřetel na okolnosti volního projevu**

MIMOSTÁTNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Zásady UNIDROIT** pro mezinárodní obchodní smlouvy (2004, 1994)
kap. 4, *lex mercatoria*
  - **Zásady evropského smluvního práva**
čl. 1:106, *uniform interpretation*
- ☛ *soft law*

DOKTRINÁRNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Výkladové zásady** (soukromoprávní zásady interpretačního práva), zformované do **obecně uznávaných pravidel**
  1. **pravidlo dobré víry** (*bona fide, good faith*), která chrání adresáta právního úkonu
  2. **pravidlo přednosti projevu vůle před jazykovým nebo jiným vyjádřením**

3. **pravidlo oprávněného (rozumného) očekávání**, *reasonable expectation*;
pravděpodobnost chování za **běžného chodu věcí, poddruh dobré víry**; *srv. zdravý rozum (common sense)*
4. **pravidlo slušnosti** (*fair dealing*)
5. **pravidlo projevu vůle** *secundum et intra legem*; *viz legální výkladové příkazy*

6. **pravidlo rozumnosti a spravedlnosti výkladu**; předpoklad rozumnosti právního řádu, jímž se řídí výklad; smyslem právního řádu je spravedlnost
7. **pravidlo známého úmyslu** (*intention of the parties*); viz § 266/1 obch. z.
8. **pravidlo pacta sunt servanda**; smlouvy jsou uzavírány proto, aby platily a strany jimi byly vázány k dosažení zamýšleného cíle

9. **pravidlo zákazu zneužití práv** (*abuse of rights doctrine*)
10. **pravidlo nepřipustnosti odporujících nebo pochybných volných projevů na úkor jiného**
11. **pravidlo zákazu výkladu bránícímu uplatnění žalobních nároků**
12. **pravidlo in dubio mitius; shovívavě tak, aby volný projev spíše platil nežli nikoli**

13. **pravidlo zákazu měnění nebo doplnění projevené vůle; opakem je zásah vykladače do cizí vůle**
14. **pravidlo výkladu ve prospěch efektivnosti; v pochybnostech o významu volního projevu ve prospěch dosažení vůlí sledovaného účelu**
15. **pravidlo souladného výkladu závislých smluv**

16. **pravidlo contra proferentem**; projev vůle připouštějící různý výklad je třeba vykládat k tíži strany, která jako první tohoto výrazu použila; § 266/4 obch. z.
17. **pravidlo upřednostnění právního účinku všech výrazů projevené vůle před vyloučením některého z nich**; zábrana svévolnému výběru některých výrazů s pominutím jiných

18. **pravidlo zákazu nadměrné redukce**
neboli **zákaz zredukování částí** nebo
doložek jako nadbytečných
19. **pravidlo přihlednutí k volnímu celku**
(context-oriented interpretation)
20. **pravidlo v pochybnostech vyloučit**
nesmysly; vyloučit nesmyslný závěr
21. **pravidlo nerozpornosti závazků**; viz
rozumnost

22. pravidlo jazykové

- i. konsistentní používání slov a jiných volných vyjádření**
- ii. různost významu různých slov a jiných volných vyjádření**
- iii. projevení jednoho, znamená vyloučení druhého; úmysl daru vylučuje prodej**

23. pravidlo používání slov v jednotném čísle a v mužském rodu

24. **pravidlo de minimis**; právně volní projev nerozhoduje o nevýznamných věcech
25. **pravidlo zákazu extraterritoriality**; podrobení volního projevu určitému právnímu řádu
26. **pravidlo okolnostní vč. následného chování stran**

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ NORMU?

- Výklad právního řádu
- 1. výklad mezinárodních smluv

čl. 31 – 33 *Vídeňské úmluvy o smluvním právu*, č. 15/88 Sb.

čl. 7/1 *Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží*, č. 32/91 Sb.

2. **výklad právních předpisů**

čl. 9/3 Ú: **zákaz výkladu** opravňujícího odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu

čl. 22 LZPS: **příkaz výkladu** politických práv a svobod ve prospěch svobodné politické soutěže

§ 1/1 ú. z. č. 23/91 Sb.: **příkaz výkladu** podústavních předpisů konformně s LZPS

§ 29/1 a. z.: **zákaz výkladu** omezení práva autorského a práv souvisejících způsobem narušujícím běžný výkon práv a který by byl neospravedlnitelně na újmu oprávněným zájmům autora

§ 66/4 a. z.: podobně u práv k počítačovému programu

METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- 1. jazykovědná metoda významová
a mluvnická (jazyková metoda)**
- 2. logická metoda**
- 3. systematická metoda**
- 4. účeloslovná metoda vč. ústavní
konformity**
- 5. pomocná metoda historická**
- 6. pomocná metoda srovnávací**

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ROZHODNUTÍ?

- **Výklad právních rozhodnutí**
  1. soudních rozhodnutí
  2. rozhodčích nálezů
  3. správních rozhodnutí

- **Výkladové řízení před ESLP
ve Štrasburku**
- **Výkladové řízení před SD ES
v Lucemburku**

např. o rozsah (dopad) výroku rozhodnutí

METODY VÝKLADU JUDIKATURY

- **Metody výkladu vlastních soudních rozhodnutí**
  - utvořeny výkladovými rozhodnutími samými
- **Metody výklady precedentů**
  - struktura odůvodnění precedentů

a. stare decisis

b. obiter dictum

